

Anna PRAŻMO
Joanna WÓJCIK
Magdalena ŻERO

Wyzwania statystyki publicznej w świetle Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Streszczenie. *Celem artykułu jest zaprezentowanie nowej Agendy przyjętej przez ONZ w zakresie zrównoważonego rozwoju świata, a także wyzwań stojących przed statystyką publiczną, związanych z monitorowaniem realizacji wyznaczonych celów w ujęciu globalnym, regionalnym oraz krajowym. Międzynarodowe gremia statystyki publicznej uczestniczą w formułowaniu celów, do których świat będzie dążyć. Do monitorowania realizacji tych celów zobowiązano urzędy statystyczne poszczególnych krajów. Sprostanie tym oczekiwaniom będzie wymagało od międzynarodowych i krajowych instytucji statystycznych organizacji sprawnego systemu monitorowania oraz wypełnienia luk informacyjnych. Wyzwania te stoją również przed GUS — koordynatorem monitorowania realizacji celów rozwojowych w Polsce.*

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, Agenda 2030, monitorowanie, wskaźniki zrównoważonego rozwoju, wyzwania statystyki publicznej.

W dobie szybkiego rozwoju technologicznego oraz postępującej globalizacji współczesny świat staje przed nowymi, wieloaspektowymi wyzwaniami. Wśród tych szczególnych, na których w perspektywie długookresowej powinna być skupiona uwaga społeczeństwa, jest zrównoważony rozwój, obejmujący trzy główne aspekty: społeczny, gospodarczy i środowiskowy. Kierunki planowanych działań o tak szerokim zakresie najczęściej przedstawiane są w formie dokumentów strategicznych. Większość krajów oraz organizacji międzynarodowych posiada strategie zrównoważonego rozwoju, realizowane w perspektywie długoterminowej. Wyznaczane są w nich cele oraz definiowane zadania i narzędzia, dzięki którym idea zrównoważonego rozwoju może być zrealizowana. Realizacja wytyczonych celów jest możliwa dzięki współpracy wielu grup inte-

resariuszy. Nieodłącznym elementem realizacji celów jest ich monitorowanie za pomocą rzetelnych i obiektywnych danych. Wskazują one na stopień realizacji i postępu w uzyskiwaniu założonego efektu. W ostatnim czasie wynikiem takiej współpracy jest przyjęty przez ONZ długofalowy plan rozwoju świata — Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030¹. Opracowanie i przyjęcie dokumentu, obejmującego tak szerokie spektrum zagadnień, było możliwe dzięki zaangażowaniu i efektywnemu współdziałaniu różnych organizacji oraz rządów krajów na poziomach — międzynarodowym, regionalnym oraz krajowym. Przewadzenie efektywnych działań na rzecz realizacji Agendy 2030 wymaga zapewnienia globalnego partnerstwa, tj. obejmującego ściśle współpracę wspomnianych jednostek i gremiów. Wśród nich jedną z głównych ról pełnić będzie statystyka publiczna jako gwarant aktualnych, rzetelnych, dostępnych i wysokiej jakości danych. Wskaźniki opracowywane przez statystykę publiczną umożliwiają monitorowanie postępów we wdrażaniu całej Agendy.

IDEA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU ORAZ KAMIENIE MIŁOWE W JEJ IMPLEMENTACJI

U podstaw idei zrównoważonego rozwoju leżą ograniczone możliwości zaspokajania różnorodnych potrzeb ludzkości, co wynika przede wszystkim z szybko uszczuplających się zasobów naturalnych na świecie. Początki tej koncepcji są zwykle wiązane z raportami Klubu Rzymskiego, który w centrum zainteresowań stawiał przyszłość ludzkości oraz planety w perspektywie długookresowej. W pierwszym raporcie tej organizacji pt. *Granice wzrostu*² zwrócono uwagę na fakt, że ludzkość dąży do ciągłego wzrostu populacji, zasiedlania terenów, zwiększania produkcji i konsumpcji, nie zważając na wpływ tej ekspansji na środowisko. Wśród konsekwencji takiego postępowania wskazano zagrożenie załamaniem gospodarczym na świecie i wyczerpywaniem się zasobów naturalnych. Wtedy zrównoważony rozwój oznaczał głównie konieczność skoncentrowania działań na ograniczeniu szkodliwego wpływu działalności produkcyjnej na środowisko naturalne. Obecnie najczęściej stosowana jest definicja zrównoważonego rozwoju opracowana przez Światową Komisję ds. Środowiska i Rozwoju³, która zwróciła uwagę na konieczność integracji działań w zakresie rozwoju społecznego, gospodarczego oraz środowiskowego. W raporcie pt. *Nasza wspólna przyszłość* (1987 r.) Komisja zdefiniowała zrównoważony rozwój jako **proces przemian, który zapewnia zaspokajanie potrzeb obecnego pokolenia bez umniejszania szans rozwojowych przyszłych generacji**⁴.

Prace dotyczące obecnych szans dla świata na zapewnienie zrównoważonego rozwoju toczyły się m.in. dzięki różnym inicjatywom międzynarodowym, w tym podejmowanym przez ONZ.

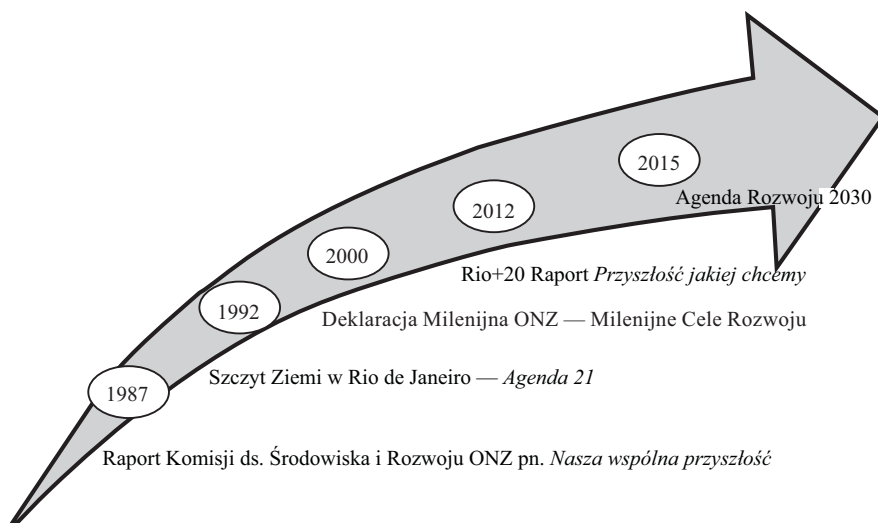
¹ Dokument określany również jako *Agenda post-2015*.

² *Limits to growth* (1972), raport Klubu Rzymskiego, <http://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>.

³ Komisja powołana w 1983 r. przy ONZ przez *Gro Harlem Brundtland*, zwana Komisją Brundtland.

⁴ Przytoczoną definicję na potrzeby artykułu przyjęto za podstawową.

**SCHEMAT 1. WAŻNIEJSZE INICJATYWY PODEJMOWANE
NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU PRZEZ ONZ**

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów dotyczących inicjatyw ONZ w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Oprócz ONZ inicjatywy w tym zakresie podejmowała również Komisja Europejska. Do najważniejszych z nich należą:

- przyjęta w 2001 r. (odnowiona w 2006 r.) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej (UE), mająca na celu wdrażanie działań umożliwiających obywatelom Wspólnoty stałą poprawę jakości życia zarówno obecnego, jak i przyszłych pokoleń, dzięki tworzeniu społeczeństwa rozważnie gospodarującego zasobami, umiejących wykorzystać potencjał społeczny oraz środowiskowy gospodarki;
- ogłoszona w 2007 r. inicjatywa „Wyjść poza PKB”, która zwraca uwagę na potrzebę rozwoju wskaźników przedstawiających zarówno aspekt ekonomiczny rozwoju, jak również uwzględniających czynniki społeczne i środowiskowe wpływające na rozwój;
- przyjęta w 2010 r. strategia *Europa 2020*, która za cel główny stawia zrównoważony wzrost gospodarczy, osiągnięty dzięki niskoemisyjnej gospodarce opartej na wiedzy, promującej przyjazne środowisku technologie, zapewniającej nowe „zielone miejsca pracy”⁵ oraz spójność społeczną.

Do kwestii pomiaru zrównoważonego rozwoju oraz jakości życia odnosił się także, przedstawiony w 2009 r., Raport tzw. Komisji Stiglitz’a. Jednym z celów

⁵ W 1999 r. OECD oraz Eurostat zaproponowały, by w kontekście „zielonych miejsc pracy” mówić o „czynnościach, które służą tworzeniu dóbr oraz usług w celu określenia wielkości, zapobiegania, ograniczenia, zminimalizowania lub naprawy szkód w środowisku związanych z wodą, powietrzem oraz glebą, jak również aktywności związanej z problematyką odpadów, hałasu czy ekosystemów. *Measuring Green Entrepreneurship w Entrepreneurship at a Glance 2011*, OECD.

Raportu była identyfikacja ograniczeń PKB (traktowanego zwykle jako miernik postępu gospodarczego) oraz ocena możliwości zastosowania wskaźników go uzupełniających lub do niego alternatywnych, w celu lepszego przedstawienia jakości życia ludzi. Raport zawierał 12 rekomendacji w zakresie lepszego pomiaru m.in. wyników gospodarczych oraz dobrobytu społecznego. Zrównoważony rozwój m.in. w kontekście Strategii Zielonego Wzrostu promuje również OECD.

Najnowszym i dotychczas najbardziej kompleksowym przedsięwzięciem jest opracowana pod auspicjami ONZ Agenda 2030, której punkt wyjścia stanowiła Deklaracja Milenijna i związane z nią Milenijne Cele Rozwoju (obowiązujące do 2015 r.).

AGENDA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU 2030

Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 (*The 2030 Agenda for Sustainable Development*) to ramowy plan dla świata, wyznaczający globalne cele w perspektywie do 2030 r. Dokument ten wraz z zestawem 17 celów zrównoważonego rozwoju (*Sustainable Development Goals* — SDGs) stanowiących jego trzon przyjęły 193 państwa członkowskie ONZ podczas specjalnego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju w Nowym Jorku (25—27 września 2015 r.). Nowe cele, obowiązujące od 2016 r. i zastępujące Milenijne Cele Rozwoju (*Millennium Development Goals* — MDGs), obejmują wszystkie kraje niezależnie od stopnia ich rozwoju (odmiennie niż w przypadku celów milenijnych, które w praktyce odnosiły się do krajów rozwijających się).

Agenda 2030 ma na celu dążenie do stworzenia sprawiedliwego świata, opartego na poszanowaniu prawa i rządach sprzyjających włączeniu społecznemu. Takie podejście zobowiązuje różne podmioty do współpracy ukierunkowanej na promowanie zachowań pozwalających na wzrost gospodarczy, rozwój społeczny i ochronę środowiska jednocześnie. Jej fundamentalnym przesłaniem jest dążenie do rozwoju, który zagwarantuje godne życie dla wszystkich. Urzeczywistnieniu tego założenia mają służyć przede wszystkim eliminacja ubóstwa we wszystkich jego formach i wymiarach, w tym skrajnego, a także zapewnienie pokoju. Agenda 2030 ma przynieść korzyści zarówno pokoleniom obecnym (włączając różne grupy społeczne: kobiety, dzieci, osoby starsze i osoby niepełnosprawne), jak i przyszłym generacjom. Ma być realizowana w sposób spójny z obecnymi zobowiązaniami państw członkowskich oraz z poszanowaniem prawa międzynarodowego. Uniwersalny charakter Agendy wymaga zintegrowanego podejścia do zrównoważonego rozwoju oraz zbiorowego działania na poziomach: globalnym, regionalnym, krajowym oraz niższych, aby sprostać wyzwaniom naszych czasów, a przede wszystkim aby zapewnić, że nikt nie zostanie pominięty (*leaving no one behind*⁶). Zidentyfikowanie nierówności i dyskryminacji będzie stanowić podstawę w definiowaniu przyszłych działań. Nowy plan rozwojowy wymaga wzmocnionych działań ze strony wielu podmiotów: organizacji międzynarodowych, rządów, środowiska naukowego oraz społeczeństwa

⁶ Zapis ten zawarto w preambule dokumentu Agendy 2030: *As we embark on this collective journey, we pledge that no one will be left behind.*

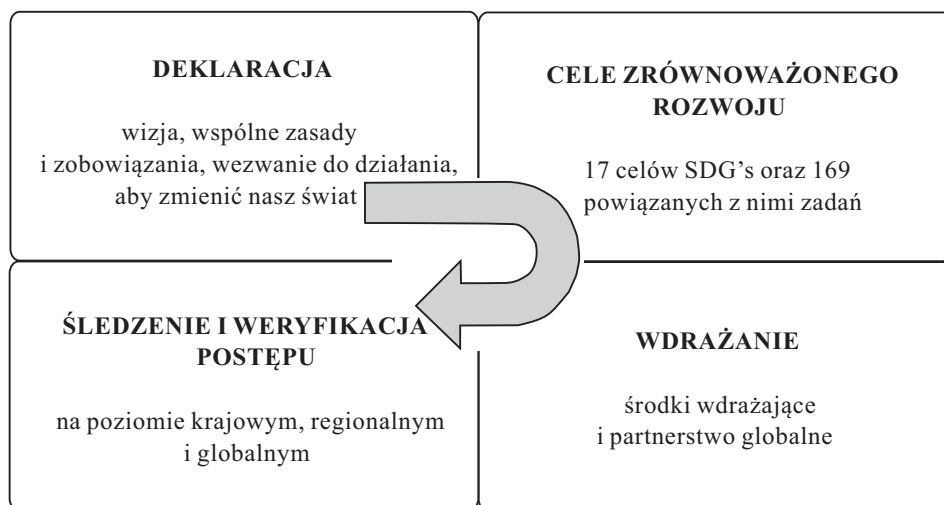
obywatelskiego. Jest również źródłem nowych wyzwań stawianych przed statystyką publiczną, którym będzie musiała sprostać jako podmiot zobowiązany do monitorowania postępów we wdrażaniu Agendy.

STRUKTURA AGENDY 2030

Na strukturę Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 składają się cztery główne elementy:

- 1) wizja i podstawowe zasady zawarte w Deklaracji;
- 2) uzgodnione cele zrównoważonego rozwoju i przypisane im zadania;
- 3) środki wdrażające oraz Globalne Partnerstwo;
- 4) monitorowanie i raportowanie o postępach we wdrażaniu Agendy 2030.

SCHEMAT 2. STRUKTURA AGENDY NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU 2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Mainstreaming the 2030 Agenda for Sustainable Development. Interim Reference Guide to UN Country Teams* (2015), ONZ.

Zasadniczą część Agendy stanowi 17 celów oraz 169 powiązanych z nimi zadań. Ich ustalanie zainicjowano w 2012 r. w Rio de Janeiro, podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zrównoważonego Rozwoju (Rio+20). W wyniku ponad trzyletnich negocjacji, w których uwzględniono opinie rządów państw, sektora prywatnego, środowiska naukowego oraz społeczeństwa obywatelskiego, przedstawiono katalog celów będący wynikiem kompromisu pomiędzy 193 państwami członkowskimi ONZ.

Cele Agendy stanowią wyraz wspólnych, globalnych priorytetów, których przyjęcie oznacza potwierdzenie gotowości wszystkich państw sygnatariuszy do ich wypełniania. Są one kontynuacją i uzupełnieniem celów milenijnych i będą stymulować działania w ciągu kolejnych 15 lat w dziedzinach o istotnym zna-

czeniu dla rozwoju świata — skupiając się na ludziach, planecie, dobrobycie, pokoju na świecie oraz partnerstwie. W założeniu mają równoważyć trzy wymiary rozwoju: gospodarczy, społeczny i środowiskowy. Chociaż poszczególne cele SDGs są od siebie niezależne, powinny być realizowane w sposób zintegrowany. Aby to osiągnąć państwa członkowskie są zachęcane do wyznaczania celów na szczeblu krajowym, odpowiadających globalnym ambicjom, ale uwzględniających krajowe realia i poziom rozwoju. Rządy będą mogły również zdecydować, w jaki sposób cele te powinny być włączone do krajowego planowania procesów, polityki i strategii.

MONITOROWANIE I RAPORTOWANIE O POSTĘPACH WE WDRAŻANIU CELÓW AGENDY 2030

Monitorowanie i raportowanie rezultatów Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 powinno być oparte na następujących zasadach: uniwersalny charakter, transparentność, wiodąca rola państw członkowskich, skuteczność i efektywność, cykliczność i wielopoziomowość oraz partycypacyjny i włączający różne środowiska charakter działań⁷. Ramy te powinny składać się z następujących priorytetów — monitorowania celów i zadań zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem zestawu wskaźników pozwalających ocenić ich rezultaty oraz oceny jakościowej postępów we wdrażaniu Agendy 2030, w tym wzajemne poznawanie przyczyn sukcesu oraz przeszkód w ich realizacji.

Zgodnie z art. 21 Agendy 2030 założono trójszczeblowy poziom monitorowania wdrażania celów:

- globalny — za koordynację którego odpowiadać będzie Komisja Statystyczna ONZ;
- regionalny⁸ — z wiodącą rolą regionalnych organizacji i agend ONZ;
- krajowy — za który odpowiedzialne będą krajowe urzędy statystyczne.

MONITOROWANIE NA POZIOMIE GLOBALNYM

Monitorowanie ustalonych celów zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym odbywać się będzie przy pomocy zestawu wskaźników globalnych, zgodnych z międzynarodowymi standardami oraz wyliczanych przy wykorzystaniu oficjalnych danych. Zadanie opracowania globalnego systemu monitorowania powierzono Grupie eksperckiej ds. wskaźników monitorujących cele zrównoważonego rozwoju⁹ (*Inter-Agency and Expert Group on SDG Indicators* — IAEG-SDGs). W wyniku jej prac przyjęto 230 wskaźników monitorujących cele Agendy 2030. Listę tych wskaźników przyjęto w marcu 2016 r. podczas 47.

⁷ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* (2015), ONZ, art. 74.

⁸ Poziom regionalny dotyczy regionów ONZ i obejmuje grupy krajów. Polska należy do regionu europejskiego UNECE, tj. Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ.

⁹ Grupa powołana w 2015 r. przez Komisję Statystyczną ONZ. W jej skład weszło 28 państw członkowskich ONZ reprezentujących wszystkie regiony świata. Polska nie jest członkiem IAEG-SDGs. Kraje niebędące członkami grupy, a także organizacje międzynarodowe (w tym Eurostat), zostały uprawnione do uczestniczenia w pracach grupy w charakterze obserwatorów.

sesji plenarnej Komisji Statystycznej ONZ, a następnie skierowano do akceptacji Rady Społecznej i Gospodarczej ONZ oraz Zgromadzenia Ogólnego.

Uzgodniony zestaw mierników jest efektem współpracy szerokiego grona interesariuszy, w tym środowiska naukowego, urzędów statystycznych i organizacji pozarządowych. Opracowana lista ma charakter otwarty i będzie powiększana, a wynika to z braku dostępności niektórych proponowanych wskaźników. Opracowania wymagają przede wszystkim wskaźniki, które nie mają obecnie uzgodnionej międzynarodowej metodologii. Zakłada się, że dane dla monitorowania globalnego będą w największym, możliwym stopniu pobierane z baz międzynarodowych, co pozwoli ograniczyć obciążenia krajowych urzędów statystycznych.

Biorąc pod uwagę kryterium dostępności, przyjęte wskaźniki globalne pogrupowano według trzech poziomów (tzw. *tier-ów*¹⁰):

- I — wskaźniki z wypracowaną metodologią oraz powszechnie dostępnymi danymi (ok. 41% wszystkich wskaźników);
- II — wskaźniki, dla których metodologia została uzgodniona, ale dane nie są łatwo dostępne (ok. 21%);
- III — wskaźniki bez opracowanej metodologii (ok. 32%).

Pozostałe wskaźniki (ok. 6%) nie zostały przypisane do żadnego z *tier-ów* lub zakwalifikowano je do więcej niż jednego poziomu. Podczas 48. plenarnej sesji Komisji Statystycznej w 2017 r. grupa IAEG-SDGs ma przedstawić raport z prac dotyczących uzupełniania globalnej listy wskaźników, w szczególności niezbędnych w zakresie miar z poziomu III.

MONITOROWANIE NA POZIOMIE REGIONALNYM

Monitoring regionalny, jako łącznik pomiędzy szczeblem krajowym i globalnym, stanowi platformę wspierającą wymianę wiedzy i doświadczenia, przegląd partnerski oraz wzajemne uczenie się w poszczególnych regionach. Agendy ONZ i organizacje regionalne powinny zatem stymulować współpracę pomiędzy krajami w zakresie wdrażania i rozwijania systemu monitorowania na rzecz zrównoważonego rozwoju. Wskaźniki regionalne mają obejmować odpowiednie globalne wskaźniki, uzupełnione wskaźnikami krajowymi oraz ukierunkowanymi na konkretne priorytety regionalne.

Roli koordynatora monitorowania regionalnego dla Europy podjęła się Konferencja Statystyków Europejskich (*Conference of European Statisticians* — CES), działająca w strukturach Europejskiej Komisji Gospodarczej (*United Nations Economic Commission for Europe* — UNECE). Obecnie w CES toczą się prace nad przygotowaniem planu dotyczącego rozwoju statystyki publicznej w zakresie monitorowania zrównoważonego rozwoju w regionie UNECE (*Road*

¹⁰ Podział wskaźników według *tier-ów* przedstawiono w dokumencie: *Provisional Proposed Tiers for Global SDG Indicators*, dostępnym pod adresem: <http://unstats.un.org/sdgs/files/meetings/iaeg-sdgs-meeting-03/Provisional-Proposed-Tiers-for-SDG-Indicators-24-03-16.pdf>.

map for setting up the reporting on SDGs in the UNECE region). Do opracowania tego planu powołano Grupę Sterującą, w pracach której uczestniczy przedstawiciel GUS. Przygotowywany dokument ma informować o organizacji monitorowania w ujęciu regionalnym, w tym precyzować kwestie dotyczące raportowania danych, wzmacniania potencjału statystycznego oraz strategii komunikacji i współpracy, a prace nad nim mają się zakończyć do końca bieżącego roku.

MONITOROWANIE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Monitorowanie rozwoju w kraju jest przywilejem państw członkowskich ONZ. Każde z państw ma zdefiniować krajowe priorytety, wzięwszy pod uwagę m.in. poziom rozwoju, możliwości, jakimi dysponuje oraz szanse ich osiągnięcia. Na podstawie ustalonych przez rządy priorytetów powstanie zestaw właściwych mierników z punktu widzenia potrzeby ich monitorowania.

W związku z tym, że określanie przez państwa priorytetów krajowych uwzględniających specyfikę tych krajów będzie odbywać się niezależnie, nie wszystkie wskaźniki będą porównywalne. Geograficzne położenie danego kraju, system polityczny i prawny, potencjał gospodarczy, zróżnicowanie społeczne i kulturowe to tylko niektóre kryteria brane pod uwagę przy definiowaniu i implementowaniu priorytetów. Cele te mogą być odmienne dla krajów przynależących do różnych regionów, jak i państw w jednym regionie, skupiających się na rozwijaniu rozmaitych dziedzin życia. Krajowe działania monitorujące mogą wykorzystywać wskaźniki już wcześniej przyjęte na poziomie globalnym, jeśli państwa uznają, że są one odpowiednie do monitorowania ich priorytetów. Zakłada się, że większość danych powinna pochodzić z oficjalnych źródeł.

PROCES RAPORTOWANIA¹¹

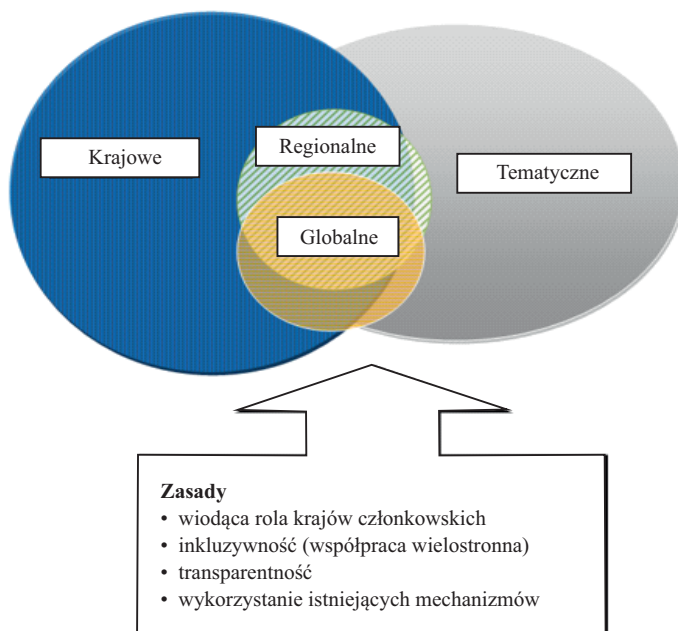
Raportowanie globalne będzie oparte na raportach regionalnych i krajowych oraz raportowaniu tematycznym (schemat 3).

Wiodącą rolę w raportowaniu globalnym ma pełnić, powołane w 2013 r., Forum polityczne wysokiego szczebla (*High Level Political Forum — HLPF*), działające w ścisłej współpracy ze Zgromadzeniem Ogólnym oraz Radą Społeczną i Gospodarczą ONZ. Podstawę informowania HLPF mają stanowić coroczne raporty z postępu we wdrażaniu celów zrównoważonego rozwoju (*Progress Report on the Sustainable Development Goals*). Raporty będą przygotowywane przez Sekretarza Generalnego we współpracy z systemem statystycznym Narodów Zjednoczonych na podstawie wskaźników globalnych, danych otrzymywanych z krajowych systemów statystycznych oraz informacji zebranych w regionach. Dodatkowym źródłem informacji będą Globalne raporty

¹¹ Opracowano na podstawie Raportu Sekretarza Generalnego ONZ *Critical milestones towards coherent, efficient and inclusive follow-up and review at the global level* (2016), raport Sekretarza Generalnego ONZ, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A%20/70/684&Lang=E.

zrównoważonego rozwoju (*Global Sustainable Development Report*), pozwalającą na wzmocnienie kontaktów pomiędzy środowiskiem naukowym i politycznym oraz stanowiącą instrument wspierający kształtowanie polityki rozwoju. Co cztery lata Forum polityczne wysokiego szczebla będzie spotykało się pod auspicjami Zgromadzenia Ogólnego, w celu dostarczenia wytycznych dotyczących implementacji Agendy, zidentyfikowania pojawiających się wyzwań oraz mobilizacji do działań, które przyspieszą realizację jej zapisów.

SCHEMAT 3. RAPORTOWANIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Indicators and a Monitoring Framework for Sustainable Development Goals: Launching a data revolution for the SDGs* (2015), Sustainable Development Solutions Network.

Wyniki przeglądów prowadzonych na forach regionalnych będą przekazywane HLPF w formie zagregowanej. Kraje, które poddano równorzędnym lub innym przeglądom na poziomie regionalnym są zachęcane do korzystania z ich wyników podczas przygotowywania raportów krajowych.

Raportowanie krajów członkowskich odbywać się będzie na zasadzie dobrowoli. Zapisy Agendy 2030 nie przedstawiają szczegółów dotyczących okresów przeglądów krajowych, jednak zachęcają do regularnego ich dokonywania. Pozwoli to identyfikować zachodzące trendy i wyciągać z nich wnioski. Każdy kraj członkowski powinien natomiast do 2030 r. rozważyć przeprowadzenie dwóch przeglądów krajowych (w formie prezentacji na szczeblu ministerialnym) i przedstawić je podczas corocznych spotkań HLPF, odbywających się pod au-

spicjami Komisji Społecznej i Gospodarczej ONZ. Raportowanie podczas każdej sesji HLPF ma być tak zorganizowane, aby zapewniało udział przedstawicieli ONZ wszystkich regionów świata oraz obejmowało kraje znajdujące się na różnych etapach rozwoju. Prezentacje mają przedstawiać praktyki krajowe i główne wyzwania, przed którymi stoją państwa podczas realizacji Agendy 2030 oraz dziedziny, w których potrzebują wsparcia. W prezentacji krajowej powinno się również przedstawić w formie pisemnej szczegółowy raport podkreślający wnioski i główne przesłania wynikające z przeprowadzonej weryfikacji postępu. Podczas spotkania HLPF w czerwcu 2016 r. przeprowadzono pierwsze raportowanie krajowe (oparte na zasadzie dobrowolności) — 22 państwa podzieliły się doświadczeniami we wdrażaniu Agendy 2030 (m.in.: Francja, Finlandia, Niemcy, Chiny i Meksyk).

Tematyczne raportowanie z realizacji celów zrównoważonego rozwoju odbywać się będzie corocznie na Forum politycznym wysokiego szczebla i dotyczyć będzie zagadnień przekrojowych odnoszących się do więcej niż jednego celu. Przykłady takich tematów to m.in.: zapewnienie o przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, równouprawnienie kobiet i dziewcząt np. w dostępie do edukacji czy wzmocnienie partnerstwa globalnego na rzecz zrównoważonego rozwoju. Raportowanie tematyczne ma odbywać się w cyklu czteroletnim — w każdym roku rozpatrywane będzie jedno zagadnienie przekrojowe. Każdy cel zostanie przypisany do jednego z tematów (z wyjątkiem analizowanego co roku celu 17.). Pozwoli to omówić wszystkie cele zrównoważonego rozwoju w ciągu czterech lat, co będzie stanowić podstawę do ich kompleksowego przeglądu podczas spotkania HLPF pod auspicjami Zgromadzenia Ogólnego.

ROLA STATYSTYKI PUBLICZNEJ I WYZWANIA W ŚWIETLE AGENDY 2030

Osiągnięcie założonych w Agendzie 2030 celów wymaga współpracy i zaangażowania wszystkich interesariuszy, w tym decydentów, środowiska naukowego i społeczeństwa obywatelskiego. Ważnym filarem monitorowania realizacji zakładanych celów jest statystyka publiczna, dysponująca obszernymi zasobami rzetelnych, terminowych i wiarygodnych danych. Wysokiej jakości mierniki stanowią podstawę do dokonywania oceny postępu, ale także służą diagnozie określającej punkt startowy. Dane statystyczne są podstawowym źródłem polityki opartej na dowodach, wspierającym decydentów w ustalaniu właściwych kierunków rozwoju. Przykładem takiego wykorzystania informacji statystycznych jest strategia rozwoju, do której monitorowania organizacje czy też państwa je opracowujące wykorzystują zestawy wskaźników. Mają one uwidoczniać dokonywany postęp w danej dziedzinie oraz umożliwiają szybką modyfikację działań, w przypadku gdy kierunek zmian okazuje się niezgodny z oczekiwanym.

W Agendzie 2030 podkreślono istotność danych, wskazując w Artykule 48, że dobrej jakości, rzetelne, aktualne, wiarygodne dane są niezbędne do pomiaru postępu oraz podejmowania właściwych decyzji.

Polska statystyka publiczna aktywnie uczestniczyła we wszystkich rundach otwartych konsultacji, których celem było przygotowanie wskaźników globalnych. Rolę koordynatora w konsultacji globalnego zestawu wskaźników pełnił GUS, przy współpracy z właściwymi resortami.

Dotychczasowe prace GUS pozwalają zakładać, że w kolejnych etapach prac związanych z realizacją Agendy 2030 znacząca rola Urzędu będzie się pogłębiać. Wynika to m.in. z konieczności zapewnienia narzędzi do monitorowania priorytetów, które w nieodległej przyszłości zostaną zaimplementowane w Polsce.

Coraz większe potrzeby informacyjne, w tym szeroki zakres celów oraz ambitnych zadań sformułowanych w Agendzie 2030 powoduje, że monitorowanie jej wdrażania stanowi duże wyzwanie dla statystyki publicznej. Głównym zadaniem jest zapewnienie szerokiego zakresu informacji umożliwiających analizę retrospektywną, ocenę sytuacji bieżącej oraz śledzenie postępu w rozwoju. Powierzenie statystyce publicznej koordynacyjnej roli w zakresie zapewnienia sprawnego systemu monitorowania wiąże się z wieloma wyzwaniami, którym będą musiały sprostać międzynarodowe i krajowe instytucje statystyczne. Najpilniejsze do rozwiązania kwestie obejmują:

- 1) **identyfikację luk w zasobach informacyjnych** oraz dążenie do ich wypełnienia. Szybko rosnące zapotrzebowanie na informacje, a także zmieniający się rodzaj pożądaných danych implikują coraz większą potrzebę skierowania wysiłków na zwiększenie adaptacyjności statystyki w stosunku do potrzeb różnego rodzaju użytkowników (w tym decydentów). Nieodzowne jest poszerzenie analizy o nowe miary postępu oraz wprowadzanie zmian w ich opracowywaniu;
- 2) stałe wysiłki w zakresie **uzupełniania zidentyfikowanych luk informacyjnych**, zarówno w zasobach krajowych jak również w bazach organizacji międzynarodowych (takich jak Eurostat czy OECD), głównie poprzez wprowadzanie nowych badań, rozwijanie istniejących oraz opracowywanie nowych wskaźników;
- 3) **wzmacnianie potencjału statystycznego** krajowych urzędów statystycznych, dzięki któremu możliwe będzie doskonalenie zasobów statystycznych (w tym badań bieżących) i uzupełnienie brakujących danych, jak również modernizacja procesu opracowywania danych;
- 4) **określenie i wdrożenie systemu raportowania** wskaźników w wymiarze globalnym i regionalnym poprzez wskazanie formy oraz określenie ewentualnego harmonogramu przekazywania danych.

Warunkiem realizacji tych wyzwań z punktu widzenia statystyki publicznej jest podjęcie konkretnych zadań, takich jak:

- aktywny udział statystyki publicznej w pracach międzynarodowych instytucji na wszystkich możliwych szczeblach, co zwiększy wpływ na podejmowane w ramach Agendy decyzje;
- ścisłą współpracę statystyki ze środowiskiem naukowo-badawczym, w celu rozwiązywania najważniejszych problemów metodologicznych oraz współpracę z innymi jednostkami, w celu wyeliminowania luk informacyjnych;

- korzystanie z doświadczeń i dorobku międzynarodowego, dzielenie się wiedzą w zakresie monitorowania zrównoważonego rozwoju;
- popularyzację idei zrównoważonego rozwoju poprzez upowszechnianie wyników Agendy 2030.

AKTYWNOŚĆ POLSKIEJ STATYSTYKI PUBLICZNEJ W ZAKRESIE MONITOROWANIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Aktywność polskiego systemu statystyki publicznej w zakresie monitorowania zrównoważonego rozwoju nie ogranicza się do działań dotyczących Agendy 2030. Dotychczas, oprócz bieżących zadań związanych np. z pracami wynikającymi ze współpracy międzynarodowej (m.in. w ramach Europejskiego Systemu Statystycznego), opracowano wskaźniki zrównoważonego rozwoju na poziomach krajowym, regionalnym oraz lokalnym, dla których inspirację stanowiły przedsięwzięcia prowadzone na arenie międzynarodowej (m.in. monitoring strategii zrównoważonego rozwoju UE). Ze względu na brak strategii zrównoważonego rozwoju w Polsce, jako podstawę stworzenia zestawu wskaźników, przyjęto założenia i cele w zakresie zrównoważonego rozwoju zapisane w wielu krajowych dokumentach o charakterze strategicznym (tj. strategię, plany czy programy). W efekcie powstał krajowy zestaw wskaźników liczący 101 mierników. Wskaźniki pogrupowano według czterech łańdów: społecznego, gospodarczego, środowiskowego oraz instytucjonalno-politycznego. Wyodrębniono 25 dziedzin, które odzwierciedlają zarówno cele, jak i priorytety zrównoważonego rozwoju. Wyniki prac zamieszczono w publikacji pt. *Wskaźniki Zrównoważonego Rozwoju Polski* (wydania z lat 2011 i 2015)¹², gdzie oprócz informacji metodologicznych zawarto również część analityczną. Następnie, ze względu na konieczność dostosowania zakresu informacyjnego do potrzeb jednostek różnych szczebli terytorialnych, stworzono moduły wskaźników na poziomach regionalnym i lokalnym o strukturze spójnej z modułem krajowym. Zestaw regionalny obejmuje ok. 73 wskaźniki, w którym najniższym poziomem agregacji są województwa. W zestawie lokalnym znalazło się natomiast ok. 56 wskaźników, gdzie najniższy dostępny przekrój stanowią powiaty.

Najnowszą pracą wpisującą się w działania monitorujące zrównoważony rozwój jest zestaw 92 wskaźników dotyczących „zielonej” gospodarki. Pogrupowano je według 5 tematów: kapitał naturalny, środowiskowa efektywność produkcji, środowiskowa jakość życia ludności, reakcje polityczne i możliwości gospodarcze oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze.

W celu popularyzacji, jak również w związku z potrzebą zebrania i zaprezentowania w jednym miejscu działań GUS i podejmowanych inicjatyw dotyczących zrównoważonego rozwoju zaprojektowano i udostępniono na portalu informacyjnym GUS specjalną zakładkę pn. *Zrównoważony Rozwój*. Odnaleźć tam można informacje o podejmowanych inicjatywach krajowych i międzynaro-

¹² Publikacja opracowana przez GUS i Urząd Statystyczny w Katowicach.

dowych oraz dane statystyczne dotyczące pomiaru tego rozwoju. Zakładka obejmuje takie elementy, jak:

- opis idei zrównoważonego rozwoju;
- proces wypracowywania Agendy Rozwoju 2030;
- monitorowanie zrównoważonego rozwoju Polski (Aplikacja WZR);
- opis koncepcji „zielonej” gospodarki;
- zestaw publikacji nt. zrównoważonego rozwoju;
- zbiór aktów prawnych i dokumentów strategicznych;
- listę najważniejszych inicjatyw międzynarodowych.

Częścią zasobów zakładki jest aplikacja *Wskaźniki Zrównoważonego Rozwoju*¹³, udostępniająca wskaźniki monitorujące zrównoważony rozwój w kraju, regionach, województwach i powiatach. Wskaźniki pogrupowano według dziedzin i czterech łańdów: społecznego, gospodarczego, środowiskowego oraz instytucjonalno-politycznego. Aplikacja oferuje obszerny zbiór metadanych oraz pozwala na dokonywanie porównań i przeprowadzanie analiz przy użyciu narzędzi do wizualizacji danych w formie wykresów i map. W przyszłości ma zostać rozbudowana o dodatkowe moduły pozwalające na umieszczenie wskaźników służących monitorowaniu krajowych celów zrównoważonego rozwoju wynikających z Agendy 2030 oraz stanu „zielonej” gospodarki.

Podsumowanie

Przed polską statystyką publiczną stoją ambitne wyzwania związane z planem rozwojowym, jakim jest Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030. GUS, jako instytucja odpowiedzialna w kraju za koordynację monitorowania jej celów, ma sprostać potrzebom raportowania na poziomie globalnym i regionalnym. Na szczeblu krajowym natomiast będzie zobowiązany do przygotowania i utrzymania systemu monitorowania celów przyjętych dla Polski. Rola statystyki jest wspierająca, rozpoczęcie zatem aktywności w tym zakresie wymaga podjęcia decyzji i zdefiniowania priorytetów rozwojowych na szczeblu politycznym. Jest to kolejne przedsięwzięcie na rzecz planowania polityki rozwoju, które wymaga bliskiej współpracy decydentów ze statystykami. Ale doświadczenia polskiej statystyki pozwalają z optymizmem patrzeć na możliwość sprawnego wywiązania się z tych zadań.

Osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju — obecnie priorytetowego wyzwania dla świata — wymaga współdziałania szerokiego grona interesariuszy na wszystkich szczeblach zarządzania rozwojem. Zadania, wobec których stoją organizacje międzynarodowe, rządy krajowe i samorządy będą sprawdzianem zdolności do efektywnej współpracy i wykorzystania potencjału swoich partnerów, w tym statystyki publicznej. Polskie doświadczenia w zakresie instytucjonalnej współpracy oraz dotychczasowy dorobek statystyki dotyczący zrównowa-

¹³ Aplikacja dostępna bezpośrednio pod adresem <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl/index.jsf>.

żonego rozwoju stanowią solidną podstawę do utworzenia kompleksowego planu działań ukierunkowanego na osiągnięcie celów Agendy 2030 w naszym kraju.

mgr Anna Prażmo, mgr inż. Joanna Wójcik, mgr Magdalena Żero — GUS

Summary. *The aim of the article is to present a new development Agenda for the world and the challenges for official statistics, related to monitoring progress in achieving its goals — at the global, regional and national level. Official statistics, from the beginning participating in the process of goals agreeing for which the world will endeavour in the next 15 years, was indicated as the authority responsible for coordinating and ensuring the continuity of monitoring their implementation. Meeting these expectations will require from international and national statistical institutions an increased efforts aimed at ensuring an efficient monitoring system and filling information gaps. These challenges also facing the Central Statistical Office of Poland — coordinator of the development goals monitoring at the national level.*

Keywords: sustainable development, 2030 Agenda, monitoring, sustainable development indicators, challenges of official statistics.

Резюме. *Целью статьи является представление новой Агенты принятой ООН в области сбалансированного развития мира, а также вызовов стоящих перед официальной статистикой, связанных с мониторингом реализации поставленных целей в глобальном, региональном и национальном подходе. Международная официальная статистика формирует цели, к которым стремится мир. Статистические управления отдельных стран обязаны наблюдать за реализацией этих целей. Удовлетворение этих ожиданий потребует у международных и национальных статистических учреждений организации эффективной системы мониторинга и заполнения пробелов в информации. Эти проблемы касаются также ЦСУ — координатора мониторинга реализации целей в области развития в Польше.*

Ключевые слова: сбалансированное развитие, Агенда 2030, мониторинг, показатели сбалансированного развития, вызовы перед официальной статистикой.